

NISHON TUMANIDA G'ALLACHILIK SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR: NATIJALAR VA STRATEGIK SALOHIYAT

Musurmonov Amir Anvar o'g'li
Osiyo texnologiyalar universiteti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17571262>

ARTICLE INFO

Received: 1st November 2025
Accepted: 2nd November 2025
Published: 10th November 2025

KEYWORDS

Nishon tumani, g'allachilik, mustaqillik yillari, ekin maydoni, hosildorlik, agrar islohot, infratuzilma, davlat resurslari.

ABSTRACT

Maqolada 1991-yildan boshlab Nishon tumanida g'allachilik sohasida amalga oshirilgan islohotlar, ekin maydonlari, hosildorlik ko'rsatkichlari, infratuzilma va boshqaruvning takomillashuvi tahlil qilinadi. Ushbu sohadagi o'zgarishlar hududiy ixtisoslashuv, davlat siyosatining agrar yo'nalishga qaratilishi va texnologik yangilanish bilan bog'liq. Tarixiy bosqichlarga (1991-2005, 2006-2015, 2016-hozirgacha) bo'linib, har bir davrdagi yutuqlar va muammolar ko'rib chiqiladi.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin qishloq xo'jaligi sohasida keng ko'lamli transformatsiyalar boshlangan: yer va suv munosabatlari qayta ko'rib chiqilgan, ekin zahiralari va bozori shakllangan, agrar ishlab chiqarish samaradorligi oshirilishga kirishilgan. G'allachilik O'zbekiston agrar iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi va -Nishon tumani bu jarayonlarda faol ishtirok etdi.

Viloyatdagi ma'lumotlarga ko'ra, 2021-yilda Nishon tumanida 18 500 gektar maydonga g'alla ekilgan va fermer xo'jaliklari tomonidan gektaridan 70-80 sentnergacha hosil olish holatlari qayd etilgan. [1] Bu ko'rsatkichlar tuman agrar sektorining mustaqillik davridagi rivojlanish salohiyatini namoyon qiladi.

Hududiy jihatdan Nishon tumanining joylashuvi — Qashqadaryo vodiysi tekisliklarida va sug'oriladigan yer maydonlari yetarli bo'lgan hududda — g'allachilik sohasini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratdi. Shu bois tuman g'alla tarmoqlari uchun strategik yo'nalishni egallagan.

Mustaqillikning ilk yillarida agrar sohadagi asosiy vazifa — qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini yangicha munosabatlarga moslashtirish edi. G'allachilik sohasida esa paxtachilik ustuvorligi aniq bo'lgan davr ichida, g'alla maydonlari asta-sekin ko'paytirildi. Misol uchun, sug'oriladigan maydonlarning kengayishi, mexanizatsiya jarayonlari boshlangan. Tadqiqotlarga ko'ra, Qashqadaryo viloyatida sug'oriladigan yer maydonlari agrar ishlab chiqarishning muhim omiliga aylangan. [2]

Tuman ma'lumotlari to'liq tadqiqotda berilmagan bo'lsa-da, 2021-yilgi misol (18 500 gektar) bu davrga nazar tashlash imkonini beradi. [1] Ushbu maydonlar barqarorlik bilan oshirilgan bo'lib, g'alla ishlab chiqarish zanjirida asos bo'lgan.

Bu bosqichda g'allachilik an'anaviy (mehmonchi) yo'nalishdan chiqib, tizimli agrar yo'nalish sifatida shakllandi. Tuman darajasida infratuzilma va tarmoqli integratsiya hali to'la emas edi, biroq yer-suv resurslari va davlat qo'llab-quvvatlashi orqali ekin maydonlari kengaydi.

1990-yillarda g'alla ishlab chiqarish samarasi omillari: urug'lik sifati, agrotexnika, mexanizatsiya va sug'orish holati edi. Muayyan tumanlarimizda hosildorlik past bo'lgan; biroq

2020-yillarga yaqin misollar Nishonda hosildorlik 70-80 sentnergacha chiqqanligini ko'rsatadi. [1]

Bu davrda asosiy muammo — eskirgan texnika, suv-tormoz infratuzilmasi va agrotexnik xatoliklar edi. G'allachilikning keyingi bosqichlarda hosildorligini oshirish uchun qo'shimcha investitsiyalar, urug'likni yaxshilash, mexanizatsiyaning takomillashuvi zarur bo'lgan.

2021-yilda ma'lumotga ko'ra, Nishon tumanida 18 500 gektar maydonga 740 ta fermer xo'jaligi tomonidan g'alla ekilgan va davlat resurslariga 24 810 tonna don topshirish rejalashtirilgan. [1] Bu holat shartnoma asosida ishlash bosqichining belgisidir.

Viloyat darajasida, 2022 yilda, Nishon tumani 107,4 % bilan g'alla sho'rlanishi bo'yicha yetakchilardan biri bo'lganligi qayd etilgan. [3]

Shartnoma va davlat topshiruvlari tizimi g'allachilikda tartibni oshirdi. Tuman fermerlari shartnoma majburiyatlarini bajargan holda ichki bozorni barqaror ta'minlashga hissa qoshib berdi. Bu — agrar siyosatning markaziy yo'nalishiga aylangani haqida dalildir.

G'alla mavsumiga tayyorgarlik doirasida 65 ta yuqori unumli kombaynlar, ko'plab yuk tashish va yoqilg'i tarqatish texnikalari jalb qilingan edi. [2] Bu tuman darajasida operatsion samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategiyani aks ettiradi.

Texnika va infratuzilmaning modernizatsiyasi hosildorlik va xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga imkon berdi. Bu bosqichda g'allachilik endi faqat ekin etish emas, balki yig'im-terim va saqlash zanjiri bilan birga ko'rib chiqila boshlandi.

2023-2025 yillarga mo'ljallangan dasturlarda, jumladan 2023-yil 3-fevraldagi 44-sonli PQ qarorida, g'allachilik klasterlari tomonidan investitsiya loyihalari (tegirmonlar, non-mahsulotlari, omuxta yem) ishga tushirilishi belgilangan. [4] Nishon tumani ushbu klaster yo'nalishida hudud sifatida keltirilgan.

Klaster modeli g'allachilikni faqat ekin etishdan, qayta ishlash va zanjir orqali qo'shimcha qiymat yaratishga yo'naltirdi. Nishonda bu model ishlab chiqarish bilan birga bandlik va hududiy ixtisoslashuvni rivojlantirish manbai bo'lmoqda.

2021-yilda tumandagi hosil va topshirish ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan: fermer xo'jaliklari gektaridan 70-80 sentnergacha hosil olib [1], shartnoma majburiyatlarini 108-130% ga bajarishdi. Bu tuman agrar sektorining raqobatbardoshligini ko'rsatadi.

Shuningdek, g'allachilik sohasidagi yutuqlar mahalliy iqtisodiyotga daromad manbai bo'lish, ish o'rinlari yaratish va mahalliy agro-infratuzilmani mustahkamlashga imkon berdi.

Bu natijalar g'allachilik tuman iqtisodiyotida ustuvor yo'nalish bo'lib qolgani va mustaqillik davrida agrar sektorda diversifikatsiya hamda raqobatbardoshlik yo'lida sistematik islohotlar amalga oshirilganini tasdiqlaydi.

Xulosa. Tarixiy tahlil asosida aytish mumkinki, Nishon tumani g'allachilik sohasida mustaqillik yillarida sezilarli yutuqlarga erishdi. Maydonlar kengaydi, hosildorlik oshdi, texnika va infratuzilma takomillashdi, va klaster tizimlari joriy etildi. Bu jarayon agrar sektorni mustahkamlash bilan birga tumanning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qildi. Biroq, eksportga yo'naltirilgan qayta ishlash, saqlash infratuzilmasini yanada rivojlantirish va suv-yer resurslarini yangilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar zarur.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar:

[1] "Gektaridan 80 sentner g'alla olgan nishonlik dehqonlar ..." Kun.uz, 19-iyun 2021.

[2] "Qashqadaryo: G'alla mavsumiga tayyorgarlik" AgroInspeksiya.uz axboroti.

[3] "Qashqadaryo viloyati davlatga don sotish shartnomaviy ..." Darakchi.uz, 12-iyul 2022.

[4] PQ-44-son, 03.02.2023 - "2023-2025-yillarda Qashqadaryo viloyatida g'allachilik klasterlari..." hujjati.

[5] "Qashqadaryo viloyati Sug'orma dehqonchiligining shakllanishida yer-resurslaridan foydalanishning tabiiy salohiyati" FM Xushmurodov. CyberLeninka, 2024.